PROZA MEMORIALISTICĂ A IOANEI POSTELNICU

Andreea BĂRBULETE
Universitatea din Piteşti

Abstract: *A significant part of Ioana Postelnicu's prose consists of works inspired from the author's personal experience; an autobiography, a travel journal, a novel that combines reality and fiction are proof of the writer's inclination to approach literature in a rather subjective way. The books contain, besides the common turmoil of the everyday life, I.Postelnicu's literary creed, details about the sources of inspiration, means of creating characters and literary mentors. The universe comprised in these pages impresses through poetic descriptions, sensitive, yet accurate psychological investigation and reveals their author both as a worthy human being and a valuable writer.*
Key words*: literary creed, poetic descriptions, psychological investigation*

Proza postbelică a Ioanei Postelnicu a suferit, comparativ cu cea de debut, mutaţii importante, atât din punct de vedere tematic, cât şi din perspectivă stilistică. Formată sub egida Sburătorului lovinescian, autoarea se îndreaptă ulterior către o proză care să-i permită accesul pe scena literară acceptată în perioada totalitară, reuşind însă să păstreze valori care i-au marcat întreaga activitate scriitoricească.

O parte semnificativă a operei sale o constituie proza inspirată din experienţa sa de viată, scrieri memorialistice sau de ficţiune, concretizate în „Seva din adâncuri", „Roată gândului, roată pământului", romanul „Urmaşii Vlaşinilor" şi câteva nuvele.

Întrebată cum s-a apucat să scrie literatură[1], Ioana Postelnicu îşi aminteşte primul articol publicat la doar 16 ani; ziarul "Rampa" organizase o anchetă pe tema "S-a schimbat amorul?"; "fetiţa timidă", aşa cum s-a caracterizat autoarea, a luat tocul şi a alcătuit un răspuns, pe care l-a semnat Hildegard şi în care pleda pentru o înţelegere modernă a dragostei. Apariţia articolului a fost aşteptată cu emoţie şi nerăbdare, iar publicarea lui, împreună cu un răspuns, ce cuprindea comentarii cu privire la conţinutul său, a fost un moment de cotitură: tânăra ţinea în mână dovada unei confirmări la care orice scriitor visează.

Începând din acest moment, Ioana Postelnicu s-a apucat să ţină un jurnal – un pas previzibil, pentru o persoană cu aspiraţii literare şi cu o personalitate introvertă, înclinată spre timiditate. Toate sentimentele şi emoţiile sale, experienţele trăite ca studentă, soţie şi mamă s-au concretizat în sute şi mii de pagini. Caietele, pe care le-a umplut ani in şir, sunt expresia unui suflet bogat, chinuit uneori de întrebări, exaltat alteori, altă dată asaltat de dorinţele "unei inimi tinere si înflăcărate". Dovada că scrisul nu însemna pentru autoare doar un mod de a-şi umple timpul, o îndeletnicire temporară, stă şi mărturisirea că, pentru ea, era mai uşor să rezolve probleme sau conflicte pe hârtie, decât să le discute. Paginile se transformau într-un univers mai cuprinzător, care îi permitea "analizele, divagaţiile, formele metaforice"[2] şi care nu pretindea o soluţie imediată sau concretă, lucru greu de realizat în unele momente. Aceste caiete, pline de nemulţumiri şi plăceri, drame şi bucurii, eşecuri şi reuşite, visuri şi speranţe, constituie un fundament solid pentru cariera sa şi explică şi aplecarea ei pentru literatura subiectivă, intimistă.

BDD-A5410 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:58 UTC)

Scriitorul american Gore Vidal face o distincție între romanul autobiografic şi memorii; el susține că memoriile sunt scrise aşa cum îşi aminteşte autorul viața, pe când autobiografia este istorie, cere date exacte şi fapte a căror veridicitate trebuie verificată riguros. Criticul Eugen Simion consideră memorialul „o formă hibridă între cronică, jurnal de călătorie şi descripție în sens geografic, sociologic, etnografic, totul <îmbogățit> cu amintiri, reflecții morale şi accente lirice."[3]

Pornind de la aceste două încercări de delimitare a genurilor în interiorul literaturii memorialistice se naşte întrebarea legitimă: cărui gen îi aparțin operele „Seva din adâncuri", şi „Roată gândului, roată pământului"?

„Seva din adâncuri" pare la prima vedere un roman autobiografic. Şi totuşi… Ioana Postelnicu, în cuvintele ce îi prefațează cartea mărturiseşte că oferă cititorului doar „cioburi dintr-o existență" şi, deşi îşi propune să scrie cu toată sinceritatea, fără sfieli sau ipocrizii, dă carte blanche lectorului să citească printre rânduri sau să suplinească cu imaginația tot ce crede că lipseşte cărții.

„Roată gândului, roată pământului", impropriu numit roman, este de fapt istoria călătoriilor autoarei în câteva țări europene, Canada şi Statele Unite. Dar se află lectorul în fața unui jurnal de călătorie? Tindem să susținem că nu, cel puțin nu total, deoarece autoarea nu se limitează la descrieri de locuri şi oameni, ca într-un ghid turistic. „Itinerariile esențiale" – subtitlul operei – nu sunt exclusiv spațiale, sunt şi metafora experienței, a cunoaşterii, fie ea a lumii exterioare, fie a autoarei însăşi.

Rămânând fidelă manierei literare a romanelor sale de început, Ioana Postelnicu alege şi în scrierile memorialistice să ignore rigorile cronologiei, mişcându-se liber între acum şi atunci, aşa cum i se deşteaptă amintirile.

Cea mai semnificativă parte a cărților o constituie, după părerea noastră, referirile dese la crezul artistic al autoarei, la ceea ce a însemnat pentru ea arta scrisului, la mentorii săi – în special la Lovinescu – la care se adaugă incursiunile detaliate în „laboratorul" său de creație. Pe tot parcursul vieții sale, persoana Ioana Postelnicu (sau mai bine spus Eugenia Banu, numele ei real) nu s-a putut separa complet de scriitoarea Ioana Postelnicu. În repetate rânduri, autoarea a ținut să sublinieze că, pentru ea, scrisul nu era doar o meserie, ci o vocație: „Literatura pentru mine este un imperativ al existenței… Scriu în mijlocul împotrivirilor celor din jur şi mi-aş da bucuros existența ca să pot face ceva bun." Chiar şi în timpul bolii de care suferă (destul de severă şi care a putut fi tratată doar în Paris) îi este imposibil să renunțe la scris, pentru că acesta „ a fost şi este cel mai dulce şi cel mai aprig chin pe care mi l-a dat natura; îl iubesc şi îl urăsc, îl abandonez şi îl reiau." Scrisul a fost alinarea sa, punctul de sprijin, care i-a dat tăria să înfrunte obstacolele inerente fiecărei vieți.

Una dintre nefericirile sale a fost că munca sa de o viață, strădania sa de mai mult de două decenii (ciclul Vlaşinilor) nu cunoaşte recunoaşterea criticilor. Se mângâie totuşi cu satisfacția pe care i-au oferit-o de-a lungul timpului cititorii. Sugestiv din acest punct de vedere este momentul în care, în avion, oferă unei pasagere romance să citească recent publicatul roman *Toate au pornit de la păpuşă*: este atât de nerăbdătoare să vadă reacția cititoarei, încât îşi doreşte ca această să nu fie nevoită să se ocupe nici de propria sa fiică, pentru a nu lăsa cartea din mână. Orgoliul ei de scriitoare este satisfăcut când realizează că opera sa fascinează. Acelaşi gen de satisfacție trăieşte şi când este recunoscută de comunitatea românească din Detroit drept autoarea *Plecării Vlaşinilor*.

BDD-A5410 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:58 UTC)

Memoriile Ioanei Postelnicu sunt şi un document al peisajului literar al vremii, îndeosebi al perioadei interbelice. Deoarece a fost profund influenţată de cenaclul din strada Câmpineanu – Lovinescu este acela care îi recunoaşte talentul , care îi îndrumă primii paşi pe calea literaturii, care îi alege pseudonimul literar – era imposibil ca evenimentele sau sentimentele legate de acesta să nu fie o coordonată importantă a confesiunilor sale. Prietenia şi preţuirea pe care i le-a arătat criticul, orele petrecute în compania unor mari oameni de litere, fie scriitori, fie critici, sentimentul de împlinire spirituală pe care l-a trăit, au făcut-o să afirme, fără urmă de echivoc, că: „am împărţit traiectoria vieţii mele spirituale în două epoci; cea până la *Sburătorul* şi cea de după *Sburătorul*."

Indiferent de genul căruia îi subscriem operele este indiscutabil faptul că ele prezintă numeroase asemănări, atât din punctul de vedere al subiectelor pe care le abordează, cât şi al manierei în care acestea sunt prezentate. Din nefericire, ceea ce dăunează valorii literare a operelor (luate ca scrieri individuale) este că uneori asemănarea este identitate. În descrierile locurilor pe care le-a vizitat, autoarea se opreşte asupra unor detalii semnificative, care le singularizează în mintea scriitoarei şi care dau naştere la adevărate poeme în proză. Un astfel de fragment este acela care prezintă Grota Azzura: peisajul este ca de basm, redat în metafore sugestive, ce împletesc culoare şi sunet, pentru a dezvălui o imagine feerică: „apa din imensa grotă te legăna, imaterială, părea făcută din lalic topit, mişcător, din cristal lichid, luminat albastru, azuriu, vioriu, translucid." Păcat că lectorul găseşte aceeaşi descriere în ambele opere, aşa cum o face şi când este vorba despre Copenhaga sau Menton sau Florenţa. Dacă intenţia scriitoarei a fost să păstreze nealterate impresiile sale şi să le transmită ca atare prin reluarea lor exactă este greu de spus. Rămâne indiscutabil faptul că ele sunt impresionante şi dezvăluie talentul descriptiv al unei autoare preocupate în special sau de analiză psihologică sau de naraţiune.

Romanul *UrmaşiiVlaşinilor* este scrierea cea mai vădit influenţată de experienţa de viaţă a scriitoarei. Privit singular, scos în afara restului operei postelniciene, este un pur roman de ficţiune. Imixtiunea vieţii private a autoarei în el devine totuşi evidentă după citirea „Sevei din adâncuri". Lectorul celor două cărţi nu poate face abstracţie de elementele comune din existenţa scriitoarei şi a personajului feminin al romanului. Suzana împrumută enorm din Ioana Postelnicu, de la cele mai mici amănunte (cum ar fi numele de fată, Banu, al Suzanei), până la atitudini şi idealuri.

Suzana este o împletire relativ bizară de mentalitate ante şi postbelică. În perioada de dinainte de război, ea este modelul soţiei credincioase, întru totul supusă voinţei bărbatului, fără opinii personale, trăind în virtutea unor prejudecăţi şi comportamente specifice vremii. Destinul ei este condiţionat social şi educaţional, lăsând puţin loc manifestărilor personale. Se trezeşte căsătorită cu un bărbat pe care nu îl cunoaşte, din dorinţa de a scăpa de un frate autoritar şi de încorsetările unei austere vieţi de familie. În memorii, autoarea vorbeşte de fratele său mai mare, Costi, pe care îl iubeşte, dar pe care, în tinereţe, îl vede mai degrabă ca pe un temnicer; cât despre primul său mariaj, lipsit de dragoste sau fericire, scriitoarea, ca şi personajul său, îl vede ca o limitare: „…trecusem din autoritatea părinţilor în autoritatea soţului şi, din clipa aceea, s-a aşezat peste viaţa mea un clopot de sticlă".

Renaşterea spirituală a eroinei are loc în momentul în care-şi descoperă pasiunea şi talentul pentru arta scrisului. Spre deosebire de Ioana Postelnicu, la Suzana aceasta survine abia după război, însă sentimentele pe care le trăieşte, bucuria enormă de a fi apreciată, de a

BDD-A5410 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:58 UTC)

i se cere părerea, de a conta, nu doar ca soție, ci și ca scriitor, le sunt comune. Odată cu maturizarea socială vine și aceea emoțională, care le dă libertatea de a se comporta așa cum le dictează sentimentele.

Uneori, evenimente, care în „Seva din adâncuri" sunt menționate destul de vag și doar la nivel de trăiri, se explică citind romanul ultim al ciclului Vlașinilor. Un exemplu grăitor îl constituie episodul excluderii din partid. În memorii, publicate în 1985, incidentul rămâne în faza de aluzie, de suită de sentimente născute dintr-o situație ipotetică. Adevărata dramă a incidentului, experiența tribunalului (privit ca pe inchiziție!), care o consideră nedemnă de a mai face parte din rândurile partidului, uimirea de a nu înțelege exact ce i se întâmplă și de ce sunt revelate prin intermediul Suzanei, pentru că romanul ce o are ca protagonistă a fost publicat după 1989, îngăduind astfel o mai mare autenticitate a evenimentelor.

Punctul în care cele două – autoare și eroină – aproape se confundă este crearea cărții inspirate din istoria Vlașinilor. Tot ceea ce a mărturisit Ioana Postelnicu de-a lungul vremii, în interviuri, în memorii, cu privire la această sagă a oierilor din Poiana Sibiului, se află în roman, redat prin intermediul Suzanei. Ideea de a scrie despre trecutul Vlașinilor s-a născut în timpul războiului, când scriitoarea a părăsit Bucureștiul, trăind în satul natal timp de șase luni. Poveștile despre înaintașii Vlașini, oropsiți de un regim ce le impunea un stil de viață contrar credințelor lor, despre curajul cu care s-au luptat pentru păstrarea demnității lor umane, pentru prezervarea religiei și tradițiilor, i-au înflăcărat imaginația și i-au întărit dorința de a așterne pe hârtie epopeea unui neam ce merita imortalizat. Lucrul la romanul Plecarea Vlașinilor, modul în care se concep personajele (Suzana pune în Branga, personajul negativ al romanului, toate defectele soțului ei, Brutus, iar Ioana Postelnicu mărturisește că Branga reflectă tipul uman al celui de al doilea soț al său, scriitorul Tiberiu Vornic: „…ca înfățișare fizică și ca forță de atracție virilă și ca inteligență și temeritate"), sursele de inspirație, munca de documentare le sunt comune celor două.

În ciuda acestor asemănări, ar fi pe cât de hazardat, pe atât de injust să punem semn de egalitate între autoare și personaj; Suzana este o eroină de roman, un produs al imaginației autoarei, este o entitate ce capătă contur și veridicitate doar între copertele cărții, iar Ioana Postelnicu este creatoarea ei și o personalitate de sine stătătoare.

Nici proza scurtă nu a scăpat de influențele autobiografice, două fiind nuvelele care ies în evidență din acest punct de vedere. În nuvela *Ea și el,* eroina își mută casa la Maliuc pentru o amplă documentare, pentru următorul său roman. Pentru acest nou proiect, autoarea trăiește în Deltă exact viața pe care o vor duce și personajele sale. Locuri pe care le-a vizitat devin scene în cadrul romanului. Matea este biolog și lucrează la un centru experimental, iar eroina nuvelei afirmă: „Pentru viitoarea mea carte, trebuie să știu tot. Să devin biologă, ihtiologă, să cunosc bine acest biotop imens." *Toate au pornit de la păpușă*, operă a cărei acțiune se petrece parțial în Deltă, ar trebui să fie un roman mai bun decât acela al Vlașinilor, deoarece acela a fost trăit de strămoșii autoarei, pe când acesta este trăit de ea însăși. Nuvela care încheie volumul *Eternele iubiri* are chiar un titlu care nu lasă loc unor interpretări ambigue: *Note de documentare pentru lucrarea dramatică Împărăția lui Machidon.* Autoarea folosește pretextul întoarcerii în satul în care a petrecut clipe fericite în copilărie, pentru a trata subiectul colectivizării. Eroina nuvelei se trezește în mijlocul unui conflict între generații. Mătușa Ana este adepta unui mod de viață tradițional, în care agricultura se face așa cum s-a făcut în toate timpurile, în care țăranii se gospodăresc fără

BDD-A5410 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:58 UTC)

ideile noi, care tinerilor li se bagă „în cap de ăia pe la adunări". Femeia crede în trăinicia şi statornicia vechilor valori. Fiica sa însă este reprezentanta noilor valori şi pentru ea colectivizarea şi tot ceea ce presupune aceasta sunt literă de lege. „Colictiva mi-o fi, de aici înainte, casă, ogradă, familie" este crezul tinerei, total entuziasmată şi dedicată noului sistem.

Prozele memorialistice dezvăluie acelaşi ochi al analistului interbelic, preocupat de detalii, obişnuit să vadă dincolo de aparenţe, dublat de un spirit critic şi, nu în ultimă instanţă, sensibilitatea exacerbată a unui suflet de artist chinuit de neputintă fizică. În opere, descrierile se împletesc cu pasaje eseistice, pe teme variate, de la viaţă şi moarte până la dorul de ţară, cu comentarii pline de sarcasm şi cu simple fire narative, pentru a da naştere unui univers complex şi unitar, din care nu lipseşte elementul uman.

---

[1] Corbea, I., Florescu, N., *Biografii posibile*, Ed. Contemporană, I, Bucureşti, 1973, în Sasu, A., Vartic, M. *Romanul românesc în interviuri,* vol. II, p. 1102
[2] Idem, p. 1102
[3] Simion, E., *Ficţiunea jurnalului intim, III. Diarismul românesc,* Ed. Univers enciclopedic, Bucureşti, 2001, p.37

Bibliografie

Dicţionarul Scriitorilor Români, Ed. Fundatiei Culturale Române, Bucuresti, 1995-2002, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu
Negrici, E., *Literatura română sub comunism,* Ed. Fundaţiei Pro, Bucureşti, 2003
Sasu, A., Vartic, M. *Romanul românesc în interviuri,* Ed. Contemporană, Bucureşti, 1973
Simion, E., *Ficţiunea jurnalului intim, ,* Ed. Univers enciclopedic, Bucureşti, 2001
Vidal, G., *Palimpsest: a memoir*, Penguin books, New York, 1996
Zaharia-Filipaş, E., *Studii de literatură feminină*, Ed. Paideia, Bucureşti, 2004

BDD-A5410 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:58 UTC)